

stonden. Het adres werd in het Duits vertaald en de volgende ochtend typte, weer in Amsterdam, de schrijfster Emmy van Lokhorst alle stukken in het net. Van der Veen en van Gilse besloten dezelfde dag, onder te duiken; zij realiseerden zich dat, gehoord Bergfelds dreigementen, de gehele actie voor de initiatiefnemers ernstige gevolgen kon hebben. De anderen vonden die bezorgdheid overdreven. Het adres met de lijsten met handtekeningen werd op 19 februari naar het *Reichskommissariat* gebracht; anders dan met het adres van de artsen het geval geweest was, werd het niet formeel aangeboden en werden er ook geen visitekaartjes achtergelaten. Enkele honderden handtekeningen werden na een week nagezonden. In totaal was het adres toen door negentienhonderdtwee kunstenaars ondertekend.

★

De bezetter werd door dit adres danig geïrriteerd. De *Sicherheitspolizei* kreeg opdracht, te onderzoeken wie de organisatoren geweest waren. Zij ging in een totaal verkeerde richting speuren. Zij vermoedde dat de actie uitgegaan was van de opgeheven Nederlandse Organisatie van Kunstenaars. Op 27 februari werd toen eerst de oud-secretaris van de Nok gearresteerd, ir. Hein von Essen (die pro-Duits was), op 5 maart de oud-voorzitter, mr. van Royen. Beider woningen werden overhoop gehaald bij het zoeken naar gegevens over de organisatoren van het adres. Men vond niets. Op 13 of 14 maart evenwel, ontving een van Seyss-Inquarts naaste medewerkers, Franz Wehofsich, een notitie van de Amsterdamse hoogleraar Snijder die wist te berichten (hij had dat blijkbaar ergens opgepikt) dat Bernet Kempers en Donkersloot tot de organisatoren van het adres behoord hadden. Bernet Kempers werd op 14 maart gearresteerd, Donkersloot samen met vier of vijf anderen, onder wie een lid van het comité van actie, de architect Eibink, op de 18de.

Von Essen werd na een maand vrijgelaten,¹ de overigen werden met uitzondering van Donkersloot, voor wie zijn Amsterdamse collega van Dam geïntervenieerd had, na enige tijd naar het concentratiekamp Amersfoort overgebracht. Jean François van Royen kwam daar, bijna vier-en-zestig jaar oud, op 10 juni te overlijden. De begrafenis, in Den Haag, van deze fijnzinnige geest 'werd', aldus de geschiedschrijver van de PTT, 'een ware demonstratie tegen de bezetter en de NSB. De daar aanwezige PTT'ers

¹ Zo slordig was de Duitse administratie dat von Essen op 13 juli '42 opnieuw gearresteerd werd, ditmaal als gijzelaar. Daags daarna kwam hij vrij.